

INTERNATIONAL MILITARY AND MILITARY-TECHNICAL COOPERATION: CHALLENGES AND PROMISING DIRECTIONS BASED ON THE EXPERIENCE OF UZBEKISTAN, THE CIS AND FOREIGN COUNTRIES

Odilbek Oblokulov

Researcher, Independent Researcher

E-mail: obloqulovodilbek@gmail.com

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: military cooperation, military-technical cooperation, defence industry, technology transfer, diversification, localization, defence capability, CIS, Uzbekistan, defence technologies.

Received: 15.09.26

Accepted: 16.09.26

Published: 17.09.26

Abstract: The article examines the current state of Uzbekistan's international military and military-technical cooperation with CIS countries, Türkiye, Pakistan and other foreign partners. It analyses major trends, challenges and prospective areas of cooperation amid the transformation of modern warfare and the growing role of artificial intelligence, unmanned systems, digital command and control, cyber technologies and precision weapons.

The study argues that military-technical cooperation should move beyond a predominantly procurement-oriented model towards an approach based on diversification, technology transfer, localization, service infrastructure, national human-capital development and strengthening the domestic defence-industrial base. The author proposes the concept of "Diversification – Technology Transfer – National Capability" and a corresponding 3D model.

ХАЛҚАРО ҲАРБИЙ ВА ҲАРБИЙ-ТЕХНИК ҲАМКОРЛИК: ЎЗБЕКИСТОН, МДҲ ВА ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ АСОСИДА МУАММОЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАР

Одилбек Облоқулов

Таdqиқотчи, мустақил изланувчи

obloqulovodilbek@gmail.com

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: ҳарбий ҳамкорлик, ҳарбий-техник ҳамкорлик, мудофаа саноати, технологиялар трансфери, диверсификация, маҳаллийлаштириш, ҳарбий салоҳият, МДХ, Ўзбекистон, мудофаа технологиялари.

Аннотация: Мақолада Ўзбекистон Республикасининг халқаро ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлик тизими, унинг МДХ давлатлари ҳамда Туркия, Покистон ва бошқа хорижий давлатлар билан муносабатларидаги замонавий тенденциялар, мавжуд муаммолар ва истиқболли йўналишлар таҳлил қилинган. Замонавий ҳарбий хавф-хатарларнинг ўзгариши, сунъий интеллект, учувчисиз тизимлар, рақамли бошқарув, кибер-технологиялар ва юқори аниқликдаги воситаларнинг аҳамияти ортиб бораётган шароитда ҳарбий-техник ҳамкорликни фақат қурол-яроғ хариди билан чеклаш етарли эмаслиги асослаб берилган.

Тадқиқотда халқаро ҳарбий-техник ҳамкорликнинг диверсификацияси, технологиялар трансфери, маҳаллийлаштириш, сервис инфратузилмаси, кадрлар тайёрлаш ва миллий мудофаа саноатини ривожлантириш билан уйғунлиги асосий мезон сифатида илгари сурилади. “Диверсификация – технологиялар трансфери – миллий салоҳият” концепцияси ва унинг асосида 3D модели таклиф этилган. Шунингдек, ҳарбий-техник лойиҳаларни баҳолашда ҳаётий цикл қиймати ҳамда маҳаллийлаштириш даражасини ҳисобга олишга асосланган ёндашув ишлаб чиқилган.

**МЕЖДУНАРОДНОЕ ВОЕННОЕ И ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЕ
СОТРУДНИЧЕСТВО: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НА
ОСНОВЕ ОПЫТА УЗБЕКИСТАНА, СТРАН СНГ И ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ**

Одилбек Облокулов*Исследователь, независимый исследователь*E-mail: obloqulovodilbek@gmail.com

Тошкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые	слова:	военное	Аннотация:	В статье анализируется
сотрудничество,	военно-техническое	современное	состояние	международного
сотрудничество,	оборонная	военного	и	военно-технического

промышленность, трансфер технологий, диверсификация, локализация, оборонный потенциал, СНГ, Узбекистан, оборонные технологии.

сотрудничества Республики Узбекистан со странами СНГ, Турцией, Пакистаном и другими зарубежными государствами. Рассматриваются основные тенденции, проблемы и перспективные направления развития сотрудничества в условиях трансформации характера современных вооружённых конфликтов, широкого внедрения искусственного интеллекта, беспилотных систем, цифрового управления, кибертехнологий и высокоточных средств поражения.

Обосновывается необходимость перехода от преимущественно закупочной модели военно-технического сотрудничества к модели, ориентированной на диверсификацию источников, трансфер технологий, локализацию производства, развитие сервисной инфраструктуры, подготовку национальных кадров и укрепление оборонно-промышленного потенциала. Автором предлагается концепция «Диверсификация – трансфер технологий – национальный потенциал» и соответствующая 3D-модель.

Замонавий халқаро хавфсизлик муҳитида давлатнинг мудофаа қобилиятини таъминлаш фақат миллий Қуролли Кучларнинг сон ва ташкилий тузилмаси билан белгиланмайди. Технологик устунлик, мудофаа саноатининг салоҳияти, илмий-тадқиқот базаси, юқори малакали ҳарбий-инженер кадрлар, рақамли бошқарув тизимлари ва ташқи ҳамкорликнинг барқарорлиги миллий мудофаа салоҳиятининг муҳим таркибий қисмларига айланмоқда.

Ўзбекистонда ҳам мазкур тенденциялар инобатга олинмоқда. 2026 йил 13 январда Хавфсизлик кенгашининг кенгайтирилган йиғилишида замонавий уруш хусусияти тубдан ўзгаргани, сунъий интеллект, рақамли бошқарув, кибер ва робот технологиялари ҳамда учувчисиз тизимлар аҳамияти кескин ошгани таъкидланган. Шунингдек, мудофаа саноатини ривожлантириш, армияни технологик янгилаш ва илғор ҳарбий ечимларни жорий этиш устувор вазифалар сифатида белгиланган [1].

Ўзбекистон Республикасининг амалдаги Мудофаа доктринаси ҳарбий соҳада миллий хавфсизликни таъминлаш принциплари ва ёндашувларини белгилайди [7]. 2026 йилда эса уни замонавий хавф ва таҳдидлардан келиб чиқиб қайта кўриб чиқиш зарурлиги давлат даражасида қайд этилди [1].

Шу нуқтаи назардан халқаро ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорликни фақат тайёр ҳарбий техника хариди нуқтаи назаридан эмас, балки миллий мудофаа-технологик салоҳиятни ошириш механизми сифатида ўрганиш долзарб аҳамият касб этади.

Тадқиқотнинг асосий мақсади Ўзбекистоннинг халқаро ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлик тизимини таҳлил қилиш, мавжуд муаммоларни аниқлаш ҳамда миллий мудофаа салоҳиятини оширишга қаратилган истиқболли механизмларни таклиф этишдан иборат.

Мазкур мақсаддан келиб чиқиб қуйидаги вазифалар белгиланди:

- халқаро ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорликнинг мазмун-моҳиятини аниқлаш;
- Ўзбекистоннинг МДХ ва бошқа хорижий давлатлар билан ҳамкорлик амалиётини таҳлил қилиш;
- мавжуд ҳамкорлик моделларининг афзаллик ва чекловларини аниқлаш;
- технологиялар трансфери ва маҳаллийлаштириш масалаларини баҳолаш;
- ҳарбий техника харидида ҳаётий цикл қийматини ҳисобга олиш заруратини асослаш;
- ҳамкорликни диверсификация қилиш бўйича муаллифлик ёндашувини ишлаб чиқиш;
- миллий мудофаа саноати ва кадрлар салоҳиятини ривожлантиришга қаратилган амалий таклифларни ишлаб чиқиш.

Тадқиқотда тизимли, қиёсий-ҳуқуқий, институционал, функционал ва стратегик таҳлил усулларида фойдаланилди.

Таҳлилнинг асосий манба базасини Ўзбекистон Республикасининг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари, Президент ва давлат органларининг расмий ахборотлари, халқаро ташкилотларнинг очиқ маълумотлари ҳамда халқаро хавфсизлик ва қурол-яроғ савдоси бўйича илмий-таҳлилий материаллар ташкил этади [1; 7–12].

Тадқиқотда таклиф этилаётган “LCC” ва “MI” кўрсаткичлари таҳлилий моделлари бўлиб, улар расмий халқаро стандарт сифатида эмас, балки қарор қабул қилиш жараёнини такомиллаштиришга қаратилган инструмент сифатида қаралади.

Ҳарбий ҳамкорлик тушунчаси давлатлар ўртасида ҳарбий таълим, кадрлар тайёрлаш, қўшма машғулотлар, тажриба алмашиш, штаблараро алоқалар ва хавфсизлик масалалари бўйича ҳамкорликни қамраб олади.

Ҳарбий-техник ҳамкорлик эса ушбу муносабатларнинг технологик ва саноат компоненти бўлиб, қурол-яроғ ва ҳарбий техника етказиб бериш, модернизация, техник

хизмат кўрсатиш, эҳтиёт қисмлар, қўшма ишлаб чиқариш, илмий-тадқиқот ва технологиялар трансферини ўз ичига олади.

Шу сабабли:

Ҳарбий ҳамкорлик → инсон ва институционал салоҳиятни;

Ҳарбий-техник ҳамкорлик → технологик ва саноат салоҳиятини шакллантиради.

Уларнинг уйғунлиги эса барқарор миллий муҳофаа қобилиятини таъминлашга хизмат қилади.

Ўзбекистоннинг МДХ доирасидаги ҳарбий ҳамкорлиги тарихий шаклланган алоқалар, қўшма машғулотлар, тажриба алмашиш ва минтақавий хавфсизлик масалалари билан боғлиқ.

Бундай ҳамкорликнинг муҳим афзаллиги — ҳарбий хизматчиларнинг ўзаро ҳамкорлик механизмларини билиши, муайян техник ва ташкилий стандартларнинг яқинлиги ҳамда амалий тажриба алмашиш имкониятидир.

2025 йилда Ўзбекистон ҳудудида ўтказилган “Бирлик–2025” минтақавий қўшма ўқув машғулотлари Ўзбекистоннинг кўп томонлама ҳарбий ҳамкорликни ривожлантириш амалиёти мавжудлигини кўрсатади [6].

Бироқ ҳарбий-техник соҳада ягона ёки чекланган манбага ортиқча боғланиб қолиш технологик мустақиллик нуқтаи назаридан муайян хавфларни юзага келтириши мумкин.

Шу сабабли МДХ билан ҳамкорликни сақлаб қолиш билан бир вақтда бошқа технологик марказлар билан ҳам ҳамкорликни кенгайтириш мақсадга мувофиқ.

Ўзбекистон–Туркия муносабатлари сўнгги йилларда стратегик хусусият касб этган йўналишлардан биридир.

2026 йил 21 январда Ўзбекистон ва Туркия муҳофаа вазирликлари томонидан 2026 йилга мўлжалланган ҳарбий ҳамкорлик режаси имзоланган. Унда ҳарбий соҳадаги муносабатларни ривожлантириш, минтақавий хавфсизлик ва муҳофаа саноати масалалари муҳокама қилинган [3].

2026 йил 23 апрелда эса Туркия билан ҳарбий ҳамкорликни мустаҳкамлаш бўйича ишлар муҳокама қилиниб, ҳарбий-техник ҳамкорлик изчил ривожланаётгани, идоралараро алоқалар кенгайиб бораётгани, қўшма тадбирлар ташкил этилаётгани ва ҳарбий мутахассислар тайёрланаётгани қайд этилган [4].

Туркия йўналишининг муҳим жиҳати шундаки, ҳамкорликни тайёр маҳсулот харидидан ташқари технологиялар, кадрлар тайёрлаш, сервис ва қўшма ишлаб чиқариш билан боғлаш имконияти мавжуд.

Покистон билан ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлик Ўзбекистон ташқи ҳарбий ҳамкорлигининг истиқболли йўналишларидан бири сифатида шаклланмоқда.

2026 йил 5 февралда Ўзбекистон Президенти Покистон мудофаа саноати салоҳияти билан танишиб, икки давлат ўртасида ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорликни кенгайтириш, мудофаа саноати корхоналари ўртасида кооперацияни кучайтириш, мутахассислар тайёрлаш, тажриба алмашиш ва қўшма ўқув тадбирларини ўтказиш масалалари муҳокама қилинган. Ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлик бўйича алоҳида “йўл харитаси”ни тайёрлаш бўйича келишувга эришилган [5].

Бу мисол Ўзбекистоннинг ҳарбий-техник ҳамкорлик географиясини кенгайтириш ва янги технологик ҳамкорлар билан алоқалар ўрнатиш стратегияси нуқтаи назаридан аҳамиятлидир.

Таҳлил натижалари асосида қуйидаги муаммоларни ажратиш мумкин:

1. Технологик қарамлик хавфи.

Маълум бир давлат ёки технологик платформага ортиқча боғланиш таъминот, эҳтиёт қисмлар ва модернизация жараёнларида стратегик чекловларга олиб келиши мумкин.

2. Харидга йўналтирилган ёндашув.

Ҳарбий техника сотиб олиш миллий технологик салоҳиятни автоматик равишда оширмайди.

3. Технологиялар трансферининг етарли эмаслиги.

Тайёр маҳсулот хариди билан уни ишлаб чиқариш, таъмирлаш ва модернизация қилиш технологияларини ўзлаштириш ўртасида катта фарқ мавжуд.

4. Сервис ва эҳтиёт қисмларга боғлиқлик.

Техникани харид қилишдан кейинги эксплуатация харажатлари баъзан дастлабки харид қийматидан ҳам муҳимроқ бўлади.

5. Миллий кадрлар масаласи.

Юқори технологияли қурол ва техникани самарали қўллаш учун ҳарбий муҳандислар, дастурчилар, операторлар ва техник мутахассислар зарур.

6. Маҳаллийлаштириш даражасининг пастлиги.

Техниканинг айрим қисмларини маҳаллий шароитда таъмирлаш ва ишлаб чиқариш имконияти бўлмаса, ташқи таъминотга боғлиқлик сақланиб қолади.

Замонавий ҳарбий-техник ҳамкорликда “қанча техника сотиб олинди?” деган саволдан кўра “қанча технологик салоҳият ўзлаштирилди?” деган савол муҳимроқ бўлиб бормоқда.

Европа мудофаа ҳамкорлиги тажрибаси ҳам қўшма тадқиқот, технологиялар, умумий стандартлар, саноат кооперацияси ва бутун ҳаётий цикл бўйича ҳамкорликка эътибор қаратилаётганини кўрсатади [11].

Шундан келиб чиқиб, Ўзбекистон учун ҳар қандай йирик ҳарбий-техник шартномада қуйидаги элементларни назарда тутиш мақсадга мувофиқ:

- технологиялар трансфери;
- маҳаллий сервис маркази;
- эҳтиёт қисмларни маҳаллий ишлаб чиқариш;
- миллий мутахассисларни тайёрлаш;
- қўшма тадқиқот ва ишланмалар;
- қўшма ишлаб чиқариш;
- модернизация технологияларини ўзлаштириш.

Ҳарбий-техник ҳамкорлик моделларини қиёслаш

Модель	Асосий хусусият	Афзаллиги	Асосий хавф
Тайёр маҳсулот хариди	Техника тўғридан-тўғри сотиб олинади	Тез натижа	Технологик қарамлик
Лицензия асосида ишлаб чиқариш	Маҳаллий ишлаб чиқариш йўлга қўйилади	Маҳаллийлаштиради	Технологик чекловлар
Қўшма ишлаб чиқариш	Икки ёки ундан ортиқ давлат/компания иштирок этади	Технология ва тажриба	Бошқарув мураккаблиги
Қўшма R&D	Янги технология биргаликда яратилади	Юқори инновацион салоҳият	Катта инвестиция
Интеграциялашган модель	Харид + технология + сервис + кадр + R&D	Барқарор миллий салоҳият	Узоқ муддат талаб қилади

Шундан келиб чиқиб, Ўзбекистон учун узоқ муддатда интеграциялашган модель энг мақбул ҳисобланади.

Ҳарбий техника харидини баҳолашда фақат шартнома қийматига асосланиш етарли эмас.

Ушбу ўринда қуйидаги таҳлилий формула таклиф этилади:

$$LCC = XQ + LG + EX + EQ + CX + EQ + MM + KT + UT$$

бу ерда:

- ХҚ — харид қиймати;
- ЛГ — логистика харажатлари;
- ЭХ — эксплуатация харажатлари;
- ЁҚ — ёқилғи ва энергия харажатлари;
- СХ — сервис харажатлари;
- ЭҚ — эҳтиёт қисмлар;
- ММ — модернизация;
- КТ — кадрлар тайёрлаш;
- УТ — утилизация харажатлари.

Шундай ёндашув техника нархини эмас, унинг бутун хизмат даврида давлат учун реал иқтисодий қийматини баҳолаш имконини беради.

Ҳарбий-техник ҳамкорликнинг миллий иқтисодиёт ва муҳофаа саноатига таъсирини баҳолаш мақсадида МІ — Маҳаллийлаштириш индекси таклиф этилади.

$$MI = MЭҚ + MC + MK + TT + ҚИ$$

бунда:

- МЭҚ — маҳаллий эҳтиёт қисмлари улуши;
- MC — маҳаллий сервис имкониятлари;
- MK — миллий кадрлар салоҳияти;
- TT — технологиялар трансфери;
- ҚИ — қўшма ишлаб чиқариш улуши.

Ушбу индекснинг мақсади техника харидининг мамлакат муҳофаа саноатига қай даражада “қолдиқ қиймат” яратаётганини баҳолашдан иборат.

Тадқиқотнинг асосий илмий-амалий таклифи сифатида “Диверсификация – технологиялар трансфери – миллий салоҳият” концепцияси илгари сурилади.

Концепция учта ўзаро боғлиқ элементга асосланади:

1. Диверсификация

Ҳарбий-техник ҳамкорликни битта давлат ёки битта технологик манбага боғлаб қўймаслик.

2. Технологиялар трансфери

Ҳар қандай стратегик харидни технологик билим, сервис ва ишлаб чиқариш имкониятлари билан боғлаш.

3. Миллий салоҳият

Ўзлаштирилган технологияларни миллий кадрлар, саноат, илмий муассасалар ва муҳофаа корхоналари билан интеграция қилиш.

Ушбу уч омил биргаликда қуйидаги натижани беради:

Диверсификация + Технологиялар трансфери + Миллий салоҳият = Технологик барқарор муҳофаа қобилияти.

Юқоридаги концепция асосида мақолада 3D модели таклиф этилади:

D1 — Diversification

Ҳамкорлик манбаларини диверсификация қилиш.

D2 — Development

Технологик ва институционал ривожланиш.

D3 — Domestic Capability

Миллий муҳофаа-технологик салоҳиятни шакллантириш.

Шундай қилиб:

$3D = D1 + D2 + D3$

Йўналиш	Асосий вазифа	Кутилаётган натижа
D1 — Диверсификация	Турли технологик шериклар	Ташқи боғлиқликни камайтириш
D2 — Ривожланиш	Технология, R&D, модернизация	Инновацион салоҳият
D3 — Миллий салоҳият	Кадр, сервис, ишлаб чиқариш	Технологик мустақиллик

Ушбу 3D модели таклиф этилган таҳлилий ёндашув бўлиб, расмий давлат модели ёки халқаро стандарт сифатида талқин қилинмаслиги лозим.

Диверсификация фақат “кўпроқ давлатлар билан ҳамкорлик қилиш” дегани эмас. Самарали диверсификацияда ҳамкор давлатларнинг технологик афзалликларидан мақсадли фойдаланиш лозим.

Масалан:

- бир ҳамкор — куруқликдаги ҳарбий техника;
- бошқа ҳамкор — учувчисиз тизимлар;
- бошқаси — электроника ва рақамли бошқарув;
- бошқаси — ҳарбий тиббиёт;
- бошқаси — аэрокосмик технологиялар;
- бошқаси — кадрлар тайёрлаш;
- миллий корхоналар — сервис, эҳтиёт қисмлар ва маҳаллийлаштириш.

Бундай ёндашувни функционал ихтисослашув деб аташ мумкин.

Ўзбекистоннинг МДХ давлатлари билан анъанавий ҳарбий ҳамкорлигини сақлаб қолиши бошқа давлатлар билан ҳамкорликни ривожлантиришга зид эмас.

Аксинча, замонавий шароитда миллий манфаатларга асосланган кўп векторли ҳарбий-техник ҳамкорлик технологик хавфларни камайтиришга хизмат қилиши мумкин.

Бундай ёндашув Ўзбекистоннинг ҳеч қайси ҳарбий блокка қўшилмаслик, кўп томонлама дипломатия ва миллий мудофаа мустақиллигини таъминлашга қаратилган ёндашувлари билан ҳамоҳангдир [1; 7].

Марказий Осиёда хавфсизлик муҳити умумий хусусиятларга эга бўлгани сабабли минтақавий ҳарбий ҳамкорлик алоҳида аҳамиятга эга.

Бунда:

- терроризмга қарши ҳамкорлик;
- чегара хавфсизлиги;
- ғавқулодда вазиятларга жавоб бериш;
- ҳарбий тиббиёт;
- қўшма машғулотлар;
- қутқарув операциялари;
- ахборот ва киберхавфсизлик;
- учувчисиз тизимлардан фойдаланиш бўйича тажриба алмашиш каби йўналишлар истиқболли ҳисобланади.

“Бирлик–2025” машғулотлари Ўзбекистоннинг минтақа ва ундан ташқари давлатлар билан амалий ҳарбий ҳамкорлик механизмларини ривожлантириш имконияти мавжудлигини кўрсатди [6].

Халқаро тажриба ҳарбий-техник ҳамкорликнинг борган сари қўшма тадқиқотлар, инновациялар, саноат кооперацияси ва ҳамкорликда харид қилиш механизмлари билан боғланаётганини кўрсатади.

Европа Мудофаа агентлиги мисолида қўшма мудофаа салоҳиятини ривожлантириш, тадқиқот ва ишланмалар, умумий стандартлар, саноат кооперацияси ва харидларнинг бутун ҳаётий цикли бўйича ҳамкорлик қилиш механизмлари шаклланган [11].

SIPRI маълумотлари эса халқаро хавфсизлик, қурол-яроғ савдоси, ҳарбий харажатлар, қурол ишлаб чиқариш ва технологик ўзгаришларни тизимли кузатиш зарурлигини кўрсатади [9].

Шу жиҳатдан Ўзбекистон учун ҳам ҳарбий-техник ҳамкорликни фақат ташқи харид эмас, балки миллий технологик экотизимни ривожлантириш воситаси сифатида қараш муҳим.

Тадқиқот натижалари асосида қуйидаги таклифлар илгари сурилади.

1. 10–15 йиллик ҳарбий-техник ҳамкорлик стратегиясини ишлаб чиқиш

Унда технологик устуворликлар, ҳамкор давлатлар, маҳаллийлаштириш кўрсаткичлари ва инвестиция йўналишлари белгиланиши лозим.

2. Технологиялар трансферини шартноманинг мажбурий элементиға айлантириш

Стратегик аҳамиятга эга техника харидида технология, сервис ва кадрлар тайёрлаш масалалари алоҳида шартнома банди сифатида белгиланиши мақсадга мувофиқ.

3. Маҳаллий сервис марказларини ташкил этиш

Техникани эксплуатация қилиш, таъмирлаш ва модернизация қилиш имконияти мамлакат ҳудудида шакллантирилиши зарур.

4. Миллий эҳтиёт қисмлар базасини кенгайтириш

Ташқи таъминотга боғлиқликни камайтириш учун техник жиҳатдан мумкин бўлган эҳтиёт қисмларни маҳаллий ишлаб чиқаришни рағбатлантириш лозим.

5. Ҳарбий муҳандислар миллий пулни шакллантириш

Механика, электроника, робототехника, сунъий интеллект, киберхавфсизлик ва аэрокосмик технологиялар бўйича мутахассисларни мақсадли тайёрлаш зарур.

6. Қўшма R&D марказларини ташкил этиш

Олий таълим муассасалари, мудофаа саноати корхоналари ва хорижий технологик ҳамкорлар ўртасида қўшма илмий марказлар ташкил этиш мақсадга мувофиқ.

7. Харидни LCC мезони асосида баҳолаш

Техника танлашда дастлабки нарх билан бирга унинг бутун ҳаётий цикли харажатлари ҳисобга олиниши лозим.

8. Ҳарбий-техник ҳамкорликнинг МІ кўрсаткичини жорий этиш

Ҳар бир йирик лойиҳанинг миллий саноат ва технологик салоҳиятга қўшган ҳиссасини баҳолаш мақсадга мувофиқ.

9. Технологик диверсификация индексини ишлаб чиқиш

Муайян давлат ёки технологик платформага ҳаддан ташқари боғлиқликни аниқлаш имконини берувчи кўрсаткич ишлаб чиқилиши керак.

10. Ҳарбий-техник лойиҳаларнинг институционал аудитини кучайтириш

Давлат сирларини муҳофаза қилиш талабларига риоя қилган ҳолда стратегик харидларнинг иқтисодий самарадорлиги, технологик натижаси ва миллий салоҳиятга таъсири баҳоланиши лозим.

Тадқиқотнинг асосий илмий янгиликлари қуйидагилардан иборат:

биринчидан, халқаро ҳарбий-техник ҳамкорликни фақат қурол-яроғ хариди эмас, балки миллий технологик салоҳиятни шакллантириш институти сифатида баҳолаш ёндашуви асосланди;

иккинчидан, “Диверсификация – технологиялар трансфери – миллий салоҳият” концепцияси таклиф этилди;

учинчидан, мазкур концепция асосида D1–D2–D3 шаклидаги муаллифлик 3D модели ишлаб чиқилди;

тўртинчидан, ҳарбий техника харидининг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш учун LCC ёндашуви таклиф этилди;

бешинчидан, ҳарбий-техник ҳамкорликнинг миллий саноатга таъсирини баҳолаш учун MI — маҳаллийлаштириш индекси таклиф этилди;

олтинчидан, ҳамкор давлатларнинг технологик афзалликларидан функционал ихтисослашув асосида фойдаланиш механизми асослаб берилди.

Замонавий шароитда ҳарбий-техник ҳамкорликнинг самарадорлиги унинг ташқи манбаларга боғлиқликни қай даражада камайтириши, миллий технологик базага қандай таъсир кўрсатиши ва Қуролли Кучларнинг узок муддатли салоҳиятини қай даражада ошириши билан белгиланиши лозим.

2026 йил январда Ўзбекистон раҳбарияти даражасида армияни технологик янгилаш, сунъий интеллект, роботлашган тизимлар, учувчисиз аппаратлар, киберхавфсизлик ва муҳандислик-техник кадрларни ривожлантиришга урғу берилгани ушбу йўналишнинг стратегик аҳамиятини тасдиқлайди [1].

Шундан келиб чиқиб, ҳарбий-техник ҳамкорликнинг якуний самарасини:

“қанча техника харид қилинди?” деган кўрсаткич билан эмас, “ушбу ҳамкорлик натижасида миллий муҳофаза ва технологик салоҳият қанчага ошди?” деган мезон билан баҳолаш мақсадга мувофиқ.

Ўзбекистоннинг халқаро ҳарбий ва ҳарбий-техник ҳамкорлиги янги технологик босқичга ўтаётгани кузатишмоқда. МДХ давлатлари билан шаклланган ҳамкорлик механизмлари сақланаётган бир вақтда Туркия, Покистон ва бошқа технологик ҳамкорлар билан муносабатлар кенгайиб бормоқда [3–6].

Бу жараён Ўзбекистон учун нафақат ҳарбий техникани янгилаш, балки миллий мудофаа саноатини ривожлантириш, технологияларни ўзлаштириш, миллий кадрлар тайёрлаш ва илмий-инновацион базани кучайтириш имконини беради.

Бироқ ташқи ҳамкорликнинг ўзи миллий технологик мустақилликни таъминламайди. Бунинг учун харид жараёни технологиялар трансфери, маҳаллийлаштириш, сервис, эҳтиёт қисмлар, кадрлар тайёрлаш ва қўшма ишлаб чиқариш билан боғланиши лозим.

Шу нуқтаи назардан мақолада таклиф этилган “Диверсификация – технологиялар трансфери – миллий салоҳият” концепцияси Ўзбекистоннинг узоқ муддатли ҳарбий-техник ҳамкорлик сиёсатини шакллантириш учун таҳлилий асос бўлиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

[1] Ўзбекистон Республикаси Президенти. Мамлакатимиз ҳарбий хавфсизлиги ва мудофаасини янада мустаҳкамлашнинг устувор вазифалари муҳокама қилинди. 13.01.2026. — Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти. (Президент Ўзбекистон)

[2] Ўзбекистон Республикаси Мудофаа саноати агентлиги. Мудофаа саноати соҳасидаги вазифалар ва фаолият йўналишлари. — Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати расмий ахборот ресурслари.

[3] Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати. Ўзбекистон ва Туркия ҳарбий ҳамкорлик тўғрисида янги битим имзоланди. 21.01.2026. — gov.uz. (O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portalı)

[4] Ўзбекистон Республикаси Президенти. Президентимизга Туркия билан ҳарбий ҳамкорликни мустаҳкамлаш борасидаги ишлар ҳақида ахборот берилди. 23.04.2026. — president.uz. (Президент Ўзбекистон)

[5] Ўзбекистон Республикаси Президенти. Ўзбекистон Президенти Покистоннинг ҳарбий саноати салоҳияти билан танишди. 05.02.2026. — president.uz. (Президент Ўзбекистон)

[6] Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги. “Бирлик–2025”: Ўзбекистонда бешта давлат иштирокида йирик ҳарбий ўқув машғулоти бошланди. 14.10.2025. — Ўзбекистон Республикаси давлат органларининг расмий ахборот ресурси. (O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portalı)

[7] Ўзбекистон Республикасининг Мудофаа доктринаси тўғрисида: Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 9 январдаги ЎРҚ–458-сон Қонуни. — LexUZ. (LEX.UZ)

[8] United Nations. Charter of the United Nations. San Francisco, 26 June 1945. — United Nations. (OOH)

[9] Stockholm International Peace Research Institute. SIPRI Yearbook 2025: Armaments, Disarmament and International Security. — Oxford University Press, 2025. (SIPRI)

[10] United Nations. Arms Trade Treaty. New York, 2 April 2013; entered into force 24 December 2014. — United Nations Treaty Collection. (ООНнинг келишувлар йиғмаси)

[11] European Defence Agency. Capability Development. — European Defence Agency official website.

[12] European Defence Agency. European Defence Technology and Industrial Dependencies. — European Defence Agency official website.